

— Vliv letničního hnutí na komunity katalánských Gitanů v jižní Francii

Po druhé světové válce se prostřednictvím konfederace křesťanských sborů „Assemblies of God“¹ mezi francouzskými Romy začalo šířit nové náboženské hnutí, které vedlo až ke vzniku samostatné romské církve „Mission évangélique Tsigane“ (Romská evangelická misie).

Toto hnutí, které bývá nejčastěji označováno jako letniční, dnes představuje mezi Gitany, ostatně jako mezi všemi skupinami Romů žijícími na území Francie, velmi rozšířený fenomén. Jeho vlivem dochází k opouštění tradičních prvků gitanské kultury, které jsou vnímány jako základní zdroj gitanské identity, což vede ke konfliktům uvnitř komunit a následně k jejich rozkladu. S úpadkem tradice, tak jak je vnímána samotnými Gitany, však paradoxně nedochází k „modernizaci“ a přibližování se majoritní společnosti, nýbrž k ještě větší izolaci Gitanů hlásících se k letniční církvi, a to nejen od majoritní společnosti, ale i od ostatních Gitanů, u kterých určité modernizační a integrační tendence v jistém smyslu pozorovat lze.

Po stručném uvedení letničního hnutí se článek nejprve věnuje popisu náboženských prvků, které hrají důležitou roli v tradičním životě Gitanů, následně změnám, které přináší působení letniční církve, a nakonec jejich důsledkům.

1. Letniční hnutí a Romská evangelická misie („Mission évangélique Tsigane“)

Letniční hnutí se objevilo na scéně počátkem 20. století ve Spojených státech. Vzniklo jako reakce na vlažnost a nesmělost tehdejšího způsobu praktikování náboženského života. Termín „letniční“ je odvozen od svátku Letnice, kdy po Ježíšově zmrtvýchvstání sestoupil na apoštoly Duch svatý a dal jim mluvit jazyky. Letniční hnutí této události připisuje velký význam. Na

1 Assemblies of God (francouzsky „Assemblées de Dieu“), které vzniklo v roce 1915 ve Spojených státech, je náboženskou organizací původně sdružující různé americké „bílé“ letniční sbory. Postupně rozšířila své působení do celého světa a dnes představuje největší letniční denominaci na světě s více jak 50 miliony věřících.

rozdíl od učení například katolické církve, podle které se jednalo o jedinečnou událost, věří, že k explicitním projevům Ducha svatého dochází opakovaně.² Jedná se o tzv. křest v Duchu svatém, který je projevem obrácení se na pravou víru a při kterém je člověk obdarován tzv. charismaty neboli duchovními dary. Mezi ně patří i zde zmíněný dar „mluvení jazyky“, nazývaný též glosolálie, dar uzdravování, dar prorockví a mnoho dalších, kterým však letniční hnutí nevěnuje takovou pozornost.

Romskou evangelickou misi založil v roce 1968 Clément Le Cossec, pastor letniční církve Assemblées de Dieu, který působil po druhé světové válce na severozápadě Francie. Le Cossec zaujala horlivost Romů, kteří navštěvovali v padesátých letech jeho kázání, a rozhodl se hlouběji věnovat jejich pastorizaci. Legenda vypráví o tom, jak uzdravil vložím rukou manuuského chlapce. Jeho bratr pak složil slib, že bude dále šířit poselství tohoto uzdravení.

Přání Romů mít pastory ze svých vlastních řad narazilo na odpor Assemblées de Dieu, které odmítlo romské pastory formovat s odůvodněním, že nejsou řádně oddáni. Proto se Le Cossec rozhodl založit novou církev, která se v roce 1976 stala členem Francouzské protestantské federace (Fédération Protestante de France³).⁴

Le Cossec stál v čele církve až do své smrti v roce 2001, kdy ho vystřídal Georges Meyer.⁵ Jinak však církev není nikterak centralizována, všichni pastoři stojí na stejné úrovni. Nejsou ani vyvyšováni nad ostatní věřící, jsou pouhými služebníky Boha, jejichž úkolem je šířit boží poselství.⁶

Pravidelně jednou ročně pořádá církev „biblickou školu“ (dvakrát dva měsíce) pro nové seminaristy. Pokud se však chtějí stát pastory, musí po absolvování biblických studií ještě dva roky sloužit pod dohledem starších.⁷

Z hlediska ideologického učení Romské evangelické misie nepřináší žádná nová dogmata ani tradice, nýbrž hlásá návrat ke kořenům, které má představovat Bible, konkrétněji Nový zákon, a to především evangelia. Dogmata a tradice jsou označovány za příčiny znečištění víry, proto je třeba vzdát se všech tradic, které by byly v rozporu s evangeliem.⁸ Hluboká změna života jednotlivce je považována za průvodní jev obrácení se na pravou víru, které je

2 Štampach, 1992, s.74

3 Fédération Protestante de France je náboženskou organizací sdružující většinu francouzských protestantských církví.

4 http://perso.orange.fr/cultures.tsiganes/cultures_tsiganes/religion_p8_pentecot.htm

5 http://fr.wikipedia.org/wiki/Vie_et_Lumi%C3%A8re

6 Glize, 1988, s. 39

7 Tamtéž.

8 Meyer, 1991, s. 137-138

vnímáno jako znovuzrození. Bývá popisováno jako opuštění předchozího hříšného života, plného bitek a pitek.⁹

Dále se klade důraz na glosolálie, avšak ústřední roli zde hraje i zázračné uzdravování prostřednictvím Ducha svatého, které je popisováno jako důkaz boží přítomnosti na tomto světě.¹⁰ Ostatně to podle legendy přivedlo první Romy do lůna letniční církve a stále představuje jednu z hlavních motivací konvertování. Poukazováno je ale i na mnohé jiné zázraky způsobené z milosti boží. Často se například uvádí sbližování jednotlivých romských skupin („*Tato jednota je největším Ježíšovým zázrakem, neboť tradičně Rromové nenávidí Manuše, kteří nemají rádi Gitany a naopak. Některé poutě dokonce skončily krveprolitím.*“)¹¹ či vyléčení z alkoholismu a narkomanie.

2. Role náboženství¹² v sociálním životě Gitanů z pohledu tradice¹³

Tradičně Gitani přísluší ke katolické církvi, jejich náboženský život však nelze redukovat na katolické vyznání. Podobně jako většina ostatních skupin Romů i Gitani z majoritního náboženství přebírají jen některé prvky, které pak integrují do vlastního systému vidění světa¹⁴ a oficiální církev chápou spíše jako profesionální obřadní instituci, která jim umožňuje uspokojit jejich vlastní náboženské potřeby, než jako společenství věřících, jehož součástí ani nikdy pořádně nemohli být.

2.1. Vztah Gitanů ke katolické církvi

Vzhledem k tomu, že přístup katolické církve k Gitanům byl většinou velmi vlažný až odmítavý, byli Gitani uchráněni jejich oficiálních dogmat a rituálů, mohli si vytvořit svůj vlastní způsob praktikování a zachovat si své zvyky.¹⁵ Vztah k církvi jako společenství věřících, které

9 Glize, 1988, s. 39–40, Meyer, 1991, s. 138 a další

10 Tamtéž, s. 43

11 Výpověď romského pastora (Le Monde 1/09/87), in: Glize, 1998, s. 38

12 Pojem náboženství je zde používán v širším slova smyslu, nezahrnuje tedy pouze náboženství institucionalizovaná, nýbrž vše, co má nějaký vztah k posvátnému v protikladu k profánnímu a je danou společností kolektivně prožíváno. (Paden, 2002, s. 43, 46)

13 Tradicí je zde míněna tradiční gitanská kultura, tak jak ji vnímají sami Gitani.

14 Marushiakova, Popov, 1997, s. 123

15 Glize, 1988, s. 40

je nikdy opravdu nepřijalo mezi sebe, se tedy u Gitanů projevuje velmi vlažně. Pravidelné navštěvování církevních obřadů nepovažují za důležité, hlavní je pro ně osobní vztah k Bohu. „Věřím v Boha velmi silně, ale nepraktikuji.“¹⁶ „Gitano [...] má takovou víru, že i když se nemodlí, stále myslí na Svatou Pannu a Pána Ježíše [...] I když si neklekáme před Pánem a Svatou Matkou boží, u nás je to stálé, je to nádherné!“¹⁷

Z církevních obřadů tedy využívají pouze instituce křtu a pohřbu – ostatní instituce, pokud jsou vůbec využívány, tak pouze ojediněle. „Jediný vztah, který měli Gitani s církví, byly buď poutě, nebo křest a pohřeb.“¹⁸ Vedle toho ještě Gitani uctívají katolické svaté, především Pannu Marii.¹⁹

2.2. Význam náboženských institucí a rituálů

Vzhledem k tomu, že Gitani žili vždy do značné míry v izolaci od okolní společnosti a sami se snažili držet odstup od jejích mocenských struktur, nebyli tolik zasaženi sekularizací.²⁰ Jejich sociální systém je tudíž úzce provázán s náboženstvím.²¹

Toto náboženství jakožto necentralizované, tj. nemající žádné zastřešující oficiální instituce či písmo, je co do věrouky relativně otevřené, nemá ani žádná vlastní pevně daná mytologická vyprávění ospravedlňující stávající řád světa, ta jsou přebírána z oficiální církve a reinterpretována. Závazná neměnná forma takovýchto vyprávění není považována za důležitou, důležitý je způsob, jakým vyjadřují základní principy sociální reality Gitanů.

2.2.1. Základní principy náboženství

Sociální uspořádání Gitanů je založeno na rodové organizaci, tj. nepředstavují společenství s centralizovanou mocí. Základem utváření skupiny a jejího kolektivního života jsou příbuzenské vztahy,²² což se pak odráží i v základních principech jejich náboženského života.

16 Teréní deník K.D., 18.10.2004, informátor J.M. (34let)

17 Leblon, 2003, s. 126

18 Leblon, 2003, s. 127

19 Glize, 1998, s. 40

20 Sekularizací zde myslím proces funkcionální diferenciaci a emancipaci sekulárních sfér od náboženství. Proces osamostatňování nejrůznějších oblastí, jakými jsou politika, věda, školství, ekonomika, umění, právo, atd. zpod náboženského dohledu, kontroly a rozhodujícího vlivu. Tyto oblasti pak rozvíjejí svoji vlastní institucionální autonomii, mají svou vlastní dynamiku a pravidla hry. Náboženství se tak v tomto systému stává jen jednou z mnoha specializovaných oblastí. (Unger, 2002, s. 2)

21 Liégeois, 1997, s. 82

22 Sociální a kulturní antropologie, 2000, s. 133

Protože pro Gitany není důležitá minulost, nemají žádná vyprávění o společném původu, svou identitu tedy neodvozují ze stejné minulosti či teritoria, ale spíše z přítomnosti. „*Pro ně* (rodiče Lisy R., pozn. K.D.), *tohle není vůbec důležité, oni si žijí ve své přítomnosti.*“; „[...] *nemluvíme příliš o minulosti.*“²³ Z tohoto důvodu je pro ně ale nesmírně důležitý sociální kontakt mezi jednotlivými členy skupiny.

Rituální čistota

I sociální hierarchie je vykládána z přítomnosti na základě rituální čistoty.²⁴ V pojetí rituální čistoty se dnes do jisté míry liší komunita od komunity a je velmi těžké vymezit hranice mezi tím, co je ještě součástí náboženského konceptu rituální čistoty jakožto něčeho, co se vztahuje k posvátnému, a tím, co už je spíše sekularizovaným sociálním institutem. Více či méně je však spojována s tradicí (která pro Gitany v jistém smyslu posvátná je) a socioekonomickou situací.

Institut rituální čistoty se projevuje především v pravidlech stravování, ale odráží se i ve skupinové endogamii. Ta je dodržována mezi jednotlivými skupinami (Gitani versus ostatní Romové), ale i mezi samotnými gitanskými skupinami (*katalánští* versus *španělští* Gitani), přičemž španělští Gitani jsou vnímáni jako nositelé nižšího statusu. Otázkou je, zda tomu tak bylo i dříve, dnes je jejich nižší status přičítán ztrátě tradičního způsobu obživy (sběr starého železa, který je dnes zákonem zakázán).²⁵ Určitá sociální stratifikace na základě způsobu života však existuje i v rámci skupiny katalánských Gitanů. Jednak je rozlišováno mezi usedlými a kočovnými s tím, že kočovní Gitani mají nižší status.²⁶ S nejvyšší pravděpodobností to souvisí s ekonomickou situací těchto, neboť kočovní Gitani sice žijí tradičněji, ale jsou chudší. Statusové rozdíly však existují i u usedlých katalánských Gitanů, na což je možné usuzovat například ze sňatkové politiky. Pravděpodobně existují různé výměnné sňatkové oblasti například Perpignan a čtvrť Montaubérou v Montpellier, naopak spojení Perpignan a Vinca nepřipadá v úvahu. Zde se však nedá zcela jednoznačně hovořit o nižším a vyšším statusu, neboť jednotlivé komunity rozlišují na základě jiných kritérií, mají jiné priority. Někde je to spíše tradice, jinde úroveň života či postavení ženy. Tak například v Perpignanu je to tradice vnímaná především skrze postavení ženy. Ostatními komunitami je Perpignan vnímaný často jako za-

23 Rozhovor s Lisou R., Vinca, 17.11.2004

24 Soubor koncepcí, které se liší od jedné náboženské tradice k druhé, většinou však zahrnují tři, často úzce související témata: Oddělování posvátného od profánního, především prostřednictvím tabu; představy o „nečistotě“ a jejich vztah k vzorcům kulturní klasifikace; lidské tělo a sociální kontrola jeho možného znečištění vyměšováním a nedokonalostmi. (Smith, 1995, s. 867)

25 Terénní deník K.D., 6.11.2004, aktivistka (*paya*) působící mezi Gitany v Carcassonne.

26 Terénní deník K.D., 29.10.2004, informátorka Lisa R. (29 let)

ostalý – jak ve vztahu k ženám, tak i z ekonomického hlediska – a naopak Perpignanští považují ženy z některých komunit – například z komunity ve Vinca – za ženy příliš lehkých mravů.²⁷

Rituální znečištění překročením pravidel rituální čistoty či narozením se do nečisté rodiny je vykládáno Gitany jako něco trvalého, nevratného. To však ale ještě nemusí znamenat, že skutečně trvalým je. Zvláště pravidlo endogamie je v posledních letech čím dál častěji překračováno a nezdá se, že by nutně muselo vést ke změně postavení dotyčného, záleží však na okolnostech. Když si vezme Gitanka z Perpignanu *paya*, znamená to pro ni vyloučení z komunity,²⁸ a tím pádem i rituální znečištění, neboť se stává *payou*. Naopak, vezme-li si Gitano *payu*, nepředstavuje to žádný problém pokud se dotýčná přizpůsobí tradici.²⁹ Původně nečistá *paya* se tak stává vlastně čistou Gitankou a i její děti jsou za Gitany považovány, samozřejmě jsou-li vychovány v tradici. Žena, která má v gitanské kultuře velmi nízký status, nebo se musí podřítit muži, představuje pro Gitany tvarovatelný materiál, proto se také Gitano smí oženit s *payou* a Gitanka s *payem* nikoli. S překračováním endogamie mezi jednotlivými skupinami Gitanů či dokonce Romů je to poněkud odlišné, neboť ti, na rozdíl od *payos*, kteří jsou považováni za někoho bez kultury, tudíž tvarovatelného, jsou vnímáni jako nositelé kultury, která by mohla tu gitanskou znečistit.³⁰

Vztah k jiným světům

Sociální realitu Gitanů utváří i vztah k jiným světům, které ohraničují život na tomto světě. Není zcela jasné, zda se jedná o světy dva, ten před narozením a ten posmrtný, či jeden a ten samý. Rozhodně však mezi těmito posvátnými světy a světem profánním existuje velmi tenká hranice, kterou je potřeba bedlivě střežit, aby nedošlo k ohrožení pozemského života nebezpečnými silami, které tyto světy obývají. K tomu dochází především prostřednictvím přechodových rituálů ohraničujících život jedince.

Tento vztah k jiným světům se odráží v sociokulturních regulativech Gitanů, zejména ve vztahu k ještě nepokřtěným dětem a kultu mrtvých.³¹

Nepokřtěné děti je třeba bedlivě střežit na každém kroku, aby se zabránilo jejich kontaktu s nebezpečnými posvátnými silami ze zázvěti, před kterými ještě nejsou zcela chráněny. Tyto síly

27 Tamtéž

28 Tamtéž, 25.10.2006, informátorka E.S. (přibližně 35 let)

29 Tamtéž

30 Teréní deník K.D., 29.10.2004, informátorka Lisa R. (29 let)

31 Kultem mrtvých jsou zde míněny různé náboženské praktiky spojené s vírou v zázvěti a posmrtnou existenci lidských duší.

dnes již nejsou zcela jasně definovány, mimo jiné zřejmě proto, že pro jejich nebezpečnost o nich není ani radno hovořit, aby se nepřivolali. „*Moc o tom nemluvíme.*“ „*To je vždycky trochu tabu.*“³² Jejich působení se však projevuje uhranutím či očarováním, jehož původcem může být i osoba z tohoto světa, která je však s těmito silami v kontaktu. K předcházení tomuto nebezpečí se používají různé ochranné prostředky, například se dětem uvazuje na zápěstí červená šňůrka³³ nebo se jim obléká naruby nějaká část oblečení. „*Oblékali nám věci naruby; [...] aby nás ochránili před čarodějnicemi [...] a zlými duchy.*“³⁴

Kult mrtvých je u Gitanů velmi silný a představuje jeden z důležitých mechanismů sociální kontroly. Projevuje se především vírou v revenanty, tj. navracení zemřelých na tento svět. Mrtvým je třeba prokazovat velkou úctu, aby nebyl narušen jejich klidný spánek a neměli důvod se na tento svět vracet. Navracení mrtvých je vnímáno jako velmi nebezpečné, neboť může znamenat i smrt. Proto se o mrtvých raději příliš nemluví, ani se například neschraňují jejich fotky.³⁵ Do tohoto světa již nepatří. Rušit klid mrtvých je velmi závažnou věcí, kterou je možné si dovolit jen ve výjimečných situacích, například při přísaze.³⁶ Bere-li si však někdo za svědky mrtvé, slova, která při přísaze vyřkl, nelze zpochybnit. Pokud by se o to někdo pokusil, mohl by vyprovokovat velmi závažný konflikt. Urazit mrtvého je smrtelným hříchem, který nemůže zůstat nepotrestán. S prokazováním úcty mrtvým souvisí i některé prvky pohřebních a posmrtných rituálů.

Pokud se hovoří o mrtvých, tak jediné o těch, kteří se navracejí. Příběhy o revenantech představují většinou vyprávění o porušení norem chování, kterých je třeba se vyvarovat, a přispívají tak k udržování sociálního smíru komunit.

Kult svatých a Panny Marie

Ve společenství, které je založeno na osobních vztazích, se takovýto typ vztahů odráží i ve vztazích náboženských. Kontakt s posvátným je navazován prostřednictvím konkrétních bytostí. Namísto k příliš abstraktnímu a tudíž i těžko uchopitelnému Bohu, kterého by bylo možné označit za nepřístupného otce, jsou všechny prosby směřovány k svatým, ke kterým je přistupováno s podobnou vřelostí jako k rodinným příslušníkům.

32 Rozhovor s Lisou R., Vinca, 17.11.2004

33 Terénní deník K.D., 13.11.2004, jezuitský bratr působící mezi Gitany v Marseille

34 Rozhovor s Lisou R., Vinca, 17.11.2004

35 Terénní deník K.D., 29.10.2004, informátorka Lisa R.. (29 let)

36 Viz níže, například rituál *dikló*.

Zvláště silný je u Gitanů kult Panny Marie, který je v křesťanství považován za analogii kultů bohyně plodnosti, bohyně-matek v jiných náboženstvích.³⁷

Kult Panny Marie na jednu stranu představuje jakýsi protipól jinak velmi patriarchální gitanské společnosti, na stranu druhou je projevem jejích tradičních hodnot. Panna Marie, jakožto matka, je symbolem mateřství, a jakožto panna, symbolem čistoty, jediných skutečných hodnot ženy. Jejím prostřednictvím je tedy oslavován život a jeho trvání. Kult je také projevem úcty k matce, která je chápavou orodovnicí za každého v nesnázích.

2.2.2. Rituál jako sociální projev základních principů náboženství

Sociálním projevem náboženských představ jsou rituály. Rituál, jakožto standardizovaný způsob chování, je pro svou opakovatelnost nástrojem, pomocí něhož dané společenství udržuje a upevňuje své normativní uspořádání a organizaci. Díky své kolektivní povaze plní integrační funkci.³⁸

2.2.2.1. Přechodové rituály: křest, pohřeb, svatba

Nejdůležitějšími rituály v sociálním životě Gitanů jsou rituály přechodové, především křest, pohřeb a svatba. Na důležitost křtu a pohřbu ukazuje mimo jiné i fakt, že jsou vykonávány profesionálním obřadníkem, knězem.

Křest a Pohřeb

Prostřednictvím křtu, který probíhá okolo třetího měsíce věku dítěte, jsou osoby definitivně přijímány do tohoto světa a dostávají své pevně dané místo ve společnosti. Společností zde však není míněno společenství věřících jakožto příslušníků křesťanské církve, nýbrž společenství Gitanů.

Pohřeb naopak umožňuje mrtvým definitivní odchod z tohoto světa, a tím ho tak chrání od nečistých sil. S pohřebními rituály souvisí i dodržování smutku, který je projevem úcty k mrtvému. Ten by měli respektovat i okolní obyvatelé, neboť tím tak prokazují úctu truchlící rodině a tudíž i mrtvému.³⁹

Svatba

U Gitanů, jakožto společnosti, v níž převládají osobní vztahy mezi jedinci, hraje rozhodující roli při tvorbě sociálních vztahů příbuzenství. Proto je zde také jedním z důležitých přecho-

37 Velký sociologický slovník, 1996, s. 546

38 Tamtéž, s. 938-939

39 Tamtéž, 25.10.2004, informátorka R.S. (30 let)

dových rituálů sňatek, na jehož základě nové příbuzenské vztahy vznikají, a jehož prostřednictvím jsou společnosti legalizovány. Sňatek jednak definuje nové sociální postavení jedince ve struktuře sociálních vztahů, každý člen rodiny má pevně vymezené místo, s kterým jsou spojené určité role, ale určuje i socioekonomické postavení rodiny v širším společenství. Proto je také velmi důležitý výběr budoucích partnerů, jenž probíhá na základě kritérií endogamie a rituální čistoty. Sňatky jsou v převážné většině smlouvané rodinami budoucích manželů, kteří se většinou do doby svatby ani neznají.⁴⁰

Gitani většinou nevyužívají ani církevního ani civilního obřadu, ty pro ně nic neznamenají,⁴¹ pokud v tom nehrají roli nějaké vnější faktory. Mají svůj vlastní svatební rituál zvaný *dikló*.⁴²

2.2.2.2. Výroční rituály: poutě, dušičky

Vedle přechodových rituálů ještě v náboženském a sociálním životě Gitanů hrají důležitou roli některé rituály výroční. Jedná se především o rituály spojené s kultem mrtvých, například „dušičky“, a také poutě na místa spojená s kultem křesťanských svatých.

Zejména poutě hrají důležitou roli v udržování kontinuity skupiny a její identity. V oblasti jižní Francie jsou to poutě do Lurdu a především do Saintes-Maries-de-la-Mer. Tato poutě má jednak mezi Gitany delší tradici, zásadní roli zde však hraje i to, že se jedná o čistě romskou poutě, což Gitanům umožňuje se jako skupina vymezit vůči majoritní společnosti.

Účast na poutích je považována za jeden ze zásadních projevů gitanské identity. Poutě v podstatě přispívá k prostorové integritě gitanské skupiny. Jednak umožňuje, díky kolektivnímu prožívání společných hodnot, tyto hodnoty zachovávat, je však také ideální příležitostí k setkávání členů široké rodiny či rodin spřízněných, kteří se jinak často nevidají, ať již proto, že nebydlí na stejném místě, nebo protože stále kočují. Udržování kontaktů mezi jednotlivými komunitami je důležité z hlediska sociální kontroly, jednotlivé členy komunit je zkrátka třeba znát, aby se předcházelo anomáliím. Kromě toho je poutě příležitostí k navazování nových kontaktů nebo jejich utužování, domlouvají se zde například sňatky, ale i obchody, atp.

40 Terénní deník K.D., 25.10.2004, informátorka M.B. (31 let)

41 Tamtéž

42 K rituálu *dikló* viz též článek K. Turkové „Gitanka mezi tradicí a současností“ a B. Leblona „K hudbě francouzských Romů“ v tomto čísle *RDŽ* (pozn.red.).

2.3. Tradice jako zdroj identity⁴³

Gitanská identita není konstruována na základě společné minulosti, mýtech, legendách či historii, minulost není považována za důležitou, nýbrž na společné přítomnosti, která se zpřeměňuje v tradici.

Tradice je to, co Gitany odlišuje od ostatních, identita se tedy ustavuje na základě dichotomie „My“ versus „Oni“. „Oni“ jsou buď ti, kteří žádnou tradici nemají (tedy *payos*, v tomto případě Francouzi), anebo ti, kteří mají tradici odlišnou (tedy ostatní romské skupiny ale i příslušníci jiných národů). „Oni“ mohou být ale i ti, kteří gitanskou tradici nedodržují nebo ji opustili úplně.

Pokud je tedy definováno gitanství, tak v protikladu k tomu, co gitanství není. Tato definice je však kontextuální, pokaždé jsou zdůrazňovány jiné rysy v souvislosti s tím, vůči komu je cítěna potřeba vymezit se.

První, co je zmiňováno, je jazyk, a to jak v souvislosti s ostatními romskými skupinami, tak i s katalánsky hovořícími *payos*. Přesto nebo právě proto, že u Gitanů došlo téměř k úplné jazykové asimilaci, úzkostlivě lpí na každém detailu, který odlišuje jejich katalánský dialekt „gitano“, od dialektu majoritního.

Největší důraz je však kladen na zvyky a způsob života vůbec. Především jsou zdůrazňovány odlišnosti týkající se postavení ženy, a to zejména kouření, které je pro gitanské ženy nepřipustné, a nepodstupování rituálu *dikló*. Právě tento rituál viděly všechny naše informatorky jako zásadní projev své identity. Přestože se jedná o ponížující akt, žádná by si nedokázala představit, že by ho nepodstoupila, dokonce ani ty z méně tradičních komunit jako je Vinca, které se provdaly za Francouze.⁴⁴ „*U nás, víte, jsou věci, které se ztratí, ale kapesníček (rituál dikló, pozn. K.D.), tak to vás můžu ujistit, že za tisíc let, dokonce za tři tisíce let, kapesníček, ten se bude dělat dál.*“⁴⁵ I pro ženy v Perpignanu, které pociťovaly potřebu jisté emancipace, opuštění tradice představovalo příliš vysokou cenu, než aby se jí byly ochotny vzdát. Znamenalo by to pro ně vzdát se sebe sama.

Vedle těchto nejvíce zmiňovaných znaků sem však patří mnoho jiných prvků, na které, pro jejich naprostou samozřejmost, není za normálních okolností důvod upozorňovat. Jedná se především o úctu k rodině, a to hlavně k otci a matce. „*Syn, který udeří svou matku, nebo svého otce, to je neodpustitelné. [...] Již nepatří do rodiny. Je vyhnán z domu, [...] je vyhnán*

43 Podrobněji o jednotlivých elementech gitanské identity a jejím konstruování viz článek B. Šebové v tomto čísle RDŽ (pozn.red.).

44 Terénní deník, 29.10.2004, informatorka Lisa R. (29 let)

45 Leblon, 2003, s. 135

z *Perpignanu, at' si jde, kam chce, ale ne s námi. Nezůstane nikdy s Gitany.*⁴⁶ Deklarovaná důležitost této skutečnosti pro Gitany se vyjevuje jednak v souvislosti s různými asociálními projevy plynoucími z negativních dopadů urbanizace, jako je alkoholismus a drogy, ve větší míře však s šířením letničního hnutí v gitanských komunitách, jehož učení kladoucí důraz na osobu Ježíše a odmítání Panny Marie je katolickými Gitany vnímáno jako útok na tyto hodnoty. A to nejen v rovině symbolické, upřednostňování Syna před Otcem, a neúcta k Matce Boží: „*Neúcta k Panně Marii, to je jako opovrhovat svou vlastní matkou*“⁴⁷, ale i ve skutečném životě. Opouštění tradic ve jménu „křesťanské“ víry a upřednostňování „křesťanské“ identity před gitanskou, a tudíž i před rodinou, je chápáno jako neposlušnost vůči rodičům a přijímáno s nevolí. „*Jsem velmi smutná, že se je má dcera rozhodla následovat.*“⁴⁸

S úctou k rodině souvisí i úcta k mrtvým, která se projevuje v kultu mrtvých, proti němuž se letniční církev rovněž staví. „*Mrtví, to je svaté.*“⁴⁹ Neúcta k mrtvým je zavrženíhodná a znamená opovrhování nejen vlastní rodinou, ale „gitanským zákonem“ vůbec.

Jak již bylo řečeno, jako jeden z hlavních znaků gitanské identity bývají ještě zmiňovány poutě. „*Ještě je jistá část těch, kteří jezdí do Svatých (Saintes-Maries-de-la-Mer, pozn. K.D.) a do Lourd, a kteří zůstávají jako za starých časů. Jako jsme byli celý život, Gitany.*“⁵⁰ „*Jak bylo zvykem, předtím, než jsem poznal Boha, jsem jezdil do Saintes-Maries-de-la-Mer [...], protože se zde scházeli Gitani.*“⁵¹

3. Změny v důsledku působení letniční církve

3.1. Změny deklarované

Pohled zvenku

V souvislosti s působením letničního hnutí je všemi stranami zmiňovaná u Gitanů nebývalá aktivní participace na náboženském životě církve. A to nejen účast na pravidelných obřadech a shromážděních, které se konají několikrát týdně, ale i na evangelizaci. Účastní se jednak jako řadoví členi církve, čímž vzbuzují nelibost u katolických Gitanů: „*Stále jen mluví o Bohu, ne-*

46 Leblon, 2003, s. 137

47 Teréní deník, 20.10.2004, informátorka J.S. (34 let)

48 Autorizovaný rozhovor pořízený studentkou sociologie 18.10. 2004 s ženami ve Sdružení gitanských žen

49 Leblon, 2003, s. 134

50 Tamtéž, s. 123

51 Tamtéž, s.129

*dají s tím pokoj, už mi s tím lezou na nervy, nedá se s nimi vůbec mluvit, tak se jim radši vyhýbám.*⁵², ale především tím, že jsou sami účastní v církevních strukturách, sami se stávají pastory, aby tak mohli, teologicky vyškolení, lépe šířit evangelium. Avšak nárůst aktivity se podle odborné literatury neprojevuje pouze účastí na náboženském životě církve. V souladu s letničním učením, které klade důraz na osobní zodpovědnost jednotlivce za jeho osud, přebírají členové této církve vlastní iniciativu při řešení problémů souvisejících s jejich postavením jako marginalizované skupiny, jako je boj proti negativnímu obrazu Gitanů a Romů vůbec, různým formám diskriminace, atp.⁵³

Katoličtí Gitani vyčítají „letničním“ opouštění tradice. Proviňují se proti gitanskému zákonu tím, že nerespektují rodinu. Dávají přednost církvi před vlastními příbuznými. „*Syn neposlouchá otce.*“⁵⁴ Dokonce si nevází ani mrtvých, protože jim neprokazují dostatečnou úctu. „*Nezapalují jim (mrtvým, pozn. K.D.) ani svíčky na hrobech.*“⁵⁵ Přičítají jim rozklad komunit jednak proto, že způsobují konflikty uvnitř rodin, ale především díky jejich neúčasti na sociálním životě komunity. „*Už se mezi sebou skoro ani neznáme.*“⁵⁶ Nekřtí novorozence, křest probíhá až v pozdějším věku, tudíž, krom toho, že je to nezodpovědné, komunita nemá možnost se s nimi seznámit. Letniční také přestali jezdit na poutě, protože nevěří na svaté a Pannu Marii: „*Pastoři říkají, že Panna Marie není svatá, chtějí po lidech, aby si jí přestali vážit, to je strašné,*“⁵⁷ což je podle katolíků další příčinou vznikající propasti mezi oběma částmi komunity. Oslavy, které jsou možné jen v rámci náboženských událostí, jsou v očích katolíků „nudné“, proto se jich odmítají účastnit. „*Byla jsem na jedné svatbě, ale byla to nuda, nebyla hudba, netančilo se, to nebyla žádná pořádná svatba.*“⁵⁸ Společenské oslavy v rámci komunity představují pro ženy jediné kulturní vyžití, a tak restriktce v tomto ohledu vnímaly s velkou nelibostí, upozorňovaly na zákaz tance, atp. Na druhou stranu však uznávaly i jisté pozitivní dopady působení letniční církve. Především to, že někteří muži přestali pít a fetovat a také již tolik nebijí své ženy.

V souvislosti s působením letničního hnutí mezi Romy bývá také upozorňováno na jisté modernizační a integrační tendence. Ty jsou viděny jednak v přejímání protestantské etiky, ale také v jisté otevřenosti. Protestantská etika přináší nové hodnoty jako je práce sama

52 Terénní deník K.D., 18.10.2004, informátorka M.B. (31 let)

53 Cantón Delgado, 2004, s. 89–103

54 Terénní deník K.D., 20.10.2004, informátorka R.S. (30 let)

55 Tamtéž, 18.10.2004, informátorka M.B. (31 let)

56 Tamtéž, informátorka J.S. (34 let)

57 Tamtéž, informátorka R.S. (30 let)

58 Tamtéž, 25.10.2004, informátorka M.B. (31 let)

o sobě, na rozdíl od tradičního pojetí práce jako pouhého prostředku k přežití, podporuje sportivost a šetrnost tím, že se staví proti okamžité spotřebě materiálních statků, což pomáhá zlepšovat ekonomické postavení „letničních“.⁵⁹ Církev působí i jako sjednocující faktor, který umožňuje překonávat meziskupinové bariéry. Tím, že jsou vztahy založeny na dobrovolnosti, „křesťanem“ se člověk nerodí, ale stává se jím z vlastní vůle, dochází k posilování solidárních vztahů za hranice rodů i skupin a zvyšuje se tak sociální mobilita. Její zásluhou také dochází k zlepšování vztahů s majoritou, nabádá k respektování jejich zákonů a zakazuje nekalé prostředky k dosahování zisku jako je například podvod. Integrační snahy se projevují i v podpoře vzdělání, a to nejen mužů, ale i žen, neboť gramotnosti je třeba ke studiu Bible.⁶⁰

Pohled zevnitř

I samotní letniční Gitani deklarují svou aktivní účast na životě církve. „*Na shromáždění chodím pokaždé, když je to jen možné.*“⁶¹ „*Chodím zvěstovat lidem, kteří potřebují slyšet slovo boží.*“⁶² Především však upozorňují na hlubokou proměnu svého života, kterou jim přineslo evangelium. Tato změna je popisována jako opuštění tradice. „*[...] s Bohem už tradice není. [...] Bůh už tradici nechce.*“⁶³ Tradicí je zde ale většinou míněno zcela něco jiného, než jak ji definují katoličtí Gitani, i když se někdy také zmiňují o některých prvcích v katolickém smyslu tradice, jako například víra v revenanty. „*Gitani věří v duchy, [...] já se nebojím, protože věřím v Boha.*“⁶⁴ Především však kladou důraz na negativní rysy, které gitanské kultuře připisuje hlavně majoritní společnost, jako je násilí, krádeže, podvody, alkoholismus, atp. „*Předtím, než poznali slovo boží, byli Gitani strašně zlí, [...] bili se pro nic za nic. [...] Jestliže se předtím bili, nyní už se nebijí, naopak, [...].*“⁶⁵ „*Jestliže jsme pili a byli alkoholičtí, na to už nechceme vzpomínat. To je všechno za námi.*“⁶⁶ „*Píchal jsem si, ale Bůh mě zachránil, díky němu už nefetuji.*“⁶⁷ Zdůrazňováno je také zlepšení postavení ženy. „*Myslíš, že by se táta kvůli mně zvedl? Nikdy v životě... Nyní, ano! V každém případě, s Bohem už tradice není.*“⁶⁸

59 Glize, 1988, s. 40

60 Cantón Delgado, 2004, s. 98-100

61 Tamtéž, 4.11.2004, žena (asi 50 let)

62 Leblon, 2003, s.125

63 Tamtéž, s.128

64 Tamtéž, s.128

65 Tamtéž, s.125

66 Loiseau, 2004, s.117

67 Leblon, 2003, s.128

68 Tamtéž, s.128

Normativní roli tradice pak letničním nahrazuje Bible. „*Do písmene se řídíme tím, co říká Bible, a tak to je!*“⁶⁹

3.2. Změny reálné

Vzhledem k tomu, že ne vždy to, co o sobě či o druhých lidé tvrdí, odpovídá skutečnosti, bylo by na tomto místě vhodné konfrontovat předcházející tvrzení s pozorováním, které jsme měly možnost provádět během svého výzkumu.

Co se týče deklarované aktivity na náboženském životě církve, je třeba souhlasit s tím, že se letniční skutečně v hojném počtu účastní shromáždění. Avšak na druhou stranu nelze přehánět jejich horlivost, neboť jednak na pravidelných shromážděních jsou účastny především ženy, mužů je výrazná menšina (přičemž je třeba mít na paměti, že i jejich muži musí být stejného vyznání, jinak by je na shromáždění nepustili), navíc muži během bohoslužby přicházejí a zase odcházejí, málokterý zůstává po celou dobu. Ale i ženy, které tvrdily, že chodí pravidelně, se na shromáždění, na které nás samy pozvaly, nedostavily. Na nedůslednost v docházení na náboženské akce by mohlo poukazovat i to, s jakou razancí apelovali pastoři na babičky, aby hlídaly děti mladým párům, aby se mohly dostavit na sezení pro ně speciálně určené.

Jestliže je možné hovořit o nárůstu náboženské aktivity v rámci církve, nelze již totéž tvrdit o přejímání odpovědnosti při řešení problémů sociálního vyloučení. V tomto ohledu, alespoň v komunitách Saint-Jacques v Perpignanu a Cité Gély v Montpellier, zůstávají letniční zcela pasivní, iniciativní jsou naopak katolické ženy, které zde působí prostřednictvím občanských sdružení.

O změnách v souvislosti s tradicí by se dalo říct, že tradiční hodnoty a praktiky jsou spíše reinterpretovány, než že by byly zcela opouštěny. Tak například křest má být podle letničního učení přijetím do společenství křesťanů ve chvíli, kdy člověk celým srdcem přijal lásku Kristovu, a nikoli ochranným prostředkem proti zlým silám z jiného světa. V souladu s tímto učením sice letniční křtí své děti až v pozdějším věku,⁷⁰ je však zřejmé, že mu stále přiřítají podobný význam jako dříve. Za prvé tvrdí, že se o své děti nebojí, neboť je ochrání Ježíš,⁷¹ což už samo o sobě vypovídá o víře v síly, jež by nepokřtěné děti mohly ohrozit, na druhou stranu stále těmto dětem dávají ochranné prostředky,⁷² z čehož vyplývá, že i samotnému křtu přiřítí-

⁶⁹ Tamtéž, s.128

⁷⁰ Terénní deník K.D., 20.10.2004, informátorka D.S. (38 let)

⁷¹ Terénní deník K.D., 20.10.2004, informátorka D.S. (38 let)

⁷² Terénní deník K.D., 13.11.2004, jezuitský bratr působící mezi Gitany v Marseille

tají jistý magický význam. Podobně je tomu i s kultem mrtvých. Pokud je pravda, jak je hojně zmiňováno, že devadesát procent perpignanských Gitanů je letničního vyznání, pak nelze tvrdit, že by si nevážili mrtvých, alespoň v tom smyslu, že by se nestarali o jejich hroby. V období dušiček byly totiž téměř všechny hroby na gitanských hřbitovech pokryty svíčkami a květinami. Ani revenanti zcela neopustili univerzum letničních Gitanů, neboť tvrzení, že se jich nebojí, samo o sobě implikuje jejich potencionální přítomnost, již však nereprezentují mrtvé, nýbrž ďábla. „*Ve jménu Ježíše ho odeženu! [...] Mrtvý se nemůže vrátit. [...] to ďábel na sebe bere podobu mrtvého, abychom si mysleli, že mrtví jsou revenanti.*“⁷³

Tradiční roli poutí nahradila shromáždění, a to jak ve smyslu společenském, tak v podstatě i náboženském. Kromě pravidelných lokálních shromáždění, jsou několikrát do roka pořádána velká shromáždění, na která se sjíždějí souvěrci z celé Francie,⁷⁴ a která tedy poskytují prostor pro setkávání členů různých komunit. Z náboženského hlediska pak roli katolických svatých, jakožto magických ochránců a poskytovatelů pomoci, převzal jen v trochu abstraktnější podobě, Ježíš a Duch svatý. Na zázraky způsobené jeho prostřednictvím letniční často odkazují, když se zmiňují o svém „probuzení“. Většinou je na pravou víru přivedlo zázračné uzdravení jejich blízkých či jich samotných. „*Uzdravili jednu z mých dcer, která měla revma.*“⁷⁵ „*Měl dceru, která byla hluchá a téměř němá, a jednoho dne Pepe slyšel svou dceru, jak mu říká: 'Tati, vodu...'; [...] tak můj syn Pepe řekl: 'Pane, to znamená, že si přeješ, abych byl tvůj,' a za měsíc se dal konečně pokřtít.*“⁷⁶

Některé tradice dokonce zůstaly téměř zcela nezměněny. Přestože letniční na rozdíl od katolických Gitanů využívají při svatbě církevního obřadu, tradičního rituálu *dikló* se nevzdali.⁷⁷ Panenství stále představuje zásadní hodnotu, kterou je třeba náležitě oslavit, tudíž restrikce týkající se hudby a tance zmiňované katolíky, pokud jsou vůbec nařizovány, nejsou respektovány. Výše zmíněná „nudná svatba“ byla spíše výjimečnou záležitostí nežli obecným jevem.

I tradiční koncept rodiny zůstává téměř v nezměněné podobě. Rodina je stále základní jednotkou společenské organizace a hlavu rodu nelze obcházet. Postavení ženy se mění snad jen v tom smyslu, že i ona si zaslouží být respektována ze strany mužů, pokud je dobrou matkou a manželkou, tedy stará-li se náležitě o rodinu a poslouchá manžela.⁷⁸ To se však zřejmě týká pouze teoretické roviny, neboť násilí páchané na ženách jejich muži do značné míry prav-

73 Leblon, 2003, s. 129

74 Meyer, 1991, s. 140

75 Cantón Delgado, 2004, s. 97

76 Tamtéž, s. 96

77 Teréní deník K.D., 25.10.2004. informátorka M.B. (31 let)

78 Gay y Blasco, 1997, s. 39

děpodobně přetrvává, perpignanskými ženami, ale i zasvěcenými vnějšími pozorovateli, je považováno stále za palčivý problém jejich komunit, které jsou, jak bylo výše uvedeno, údajně z devadesáti procent příslušníky letniční církve. „Zlepšení“ chování mužů v tomto ohledu tedy není samozřejmostí, a to se týká i používání násilných mechanismů při řešení konfliktů mezi členy komunity. Čest jednotlivce a potažmo jeho rodiny je nadále ústřední hodnotou gitan-ského společenství, urážka cti nemůže zůstat bez odplaty a bitky jsou zde tudíž na denním pořádku. Ani alkoholismus a drogy letniční církve zcela nevymítla. Skutečně platí ono výše zmiňované slůvko „někteří“ přestali bít své ženy, pít, fetovat, atp.

K tvrzením o modernizačních a integračních tendencích je třeba přistupovat se značnou rezervou. Co se týče protestantské hodnoty práce o sobě samé, i literatura, která ji zmiňuje, hovoří spíše o nastávající tendenci, jež je prozatím jen sotva viditelná.⁷⁹ Výsledky mého výzkumu však v tomto ohledu žádné informace nepřinesly, vyžadovalo by to mnohem dlouhodobější a intenzivnější pobyt v terénu. Ani šetrnost, podporovaná letničním učením, pravděpodobně nepředstavuje hodnotu, která by byla trvale interiorizována, minimálně se to nijak neprojevuje na zlepšení ekonomické situace Gitanů letničního vyznání.

Jistá otevřenost vůči ostatním skupinám Romů a příslušníkům majoritní společnosti se skutečně projevuje, avšak s největší pravděpodobností pouze v určitých kontextech. Za normálních okolností jsou cizinci stále objektem velké nedůvěřivosti, o čemž svědčí i naše zkušenost s obtížným vstupem do izolovaných, výhradně letničních komunit v Cité Nouveau Logis v Perpignanu a Montaubérou v Montpellier, kde – jak už jsme zmínily ve společném úvodu – na nás bylo pohlíženo jako na nevídané vetřelce a praktikována strategie „matení cizinců“ spočívající v popírání existence osob, na které jsme měly kontakty, či jejich zapírání a udávání klamných informací o místě jejich pobytu. Ostatně i ve zbylých komunitách jsme první kontakt měly možnost navázat pouze s katolickými gitanskými ženami prostřednictvím jejich občanských sdružení. Příslušníky majoritní společnosti i letniční Gitani nadále opovrhují, zvláště pak ženami (v tomto případě Francouzkami), ty jsou označovány za „kurvy“, protože pijí, kouří a chodí do míst, kde se vyskytují muži, jako například kavárny. Na druhou stranu nikomu nevadila naše přítomnost na shromáždění v Saintes-Jacques v Perpignanu, což mohlo být dáno jednak tím, že jsme přítomným nebyly zcela neznámé, minimálně věděli o našem docházení do komunity, nebo pravděpodobně tím, že se jednalo právě o shromáždění, i když pouze gitanské. Zajímavé je, že když jsme byly na shromáždění zvány, bylo nám nejprve nabídnuto, ať jdeme na shromáždění pro Francouze, což ukazuje na fakt, že ani společenství

79 Glize, 1988, s. 40

„křesťanů“⁸⁰ pravděpodobně nemůže v očích Gitanů překonat propast mezi gitanským světem a světem *payos*. Toto tvrzení ostatně podporují i četné zmínky „letničních“ o vyvoleném národu Romů (samozřejmě letničního vyznání), který srovnávají s národem židovským. „*Letniční Romové, jakožto Romové, se považují za nový Bohem vyvolený lid, jsou jedinými skutečnými křesťany.*“⁸¹ „*Trpěli jsme jako oni (Židé, pozn.K.D.), a jako oni jsme byli rozptýleni do všech zemí. [...] Již nejsme lidem bez naděje [...], nyní máme vlast a slib stálého příbytku.*“ Vlastí je zde myšlena panromská letniční víra, a nikoli Stát jako v případě izraelském; Le Cossecovi je přisuzována stejná role průvodce, jakou hrál Mojžíš pro Židy.⁸²

Podobné je to zřejmě i se vztahem Gitanů k ostatním romským skupinám, i když jsou si s nimi mnohem bližší. Za normálních okolností, tedy v profánním životě s nimi žádné kontakty neudržují, pouze se setkávají na velkých shromážděních, kde se tiše respektují, tj. „nejsou na nože“. „*To, že jsme takto shromážděni, bez šarvátek, v klidu, je samo o sobě zázrakem.*“⁸³ „*Dříve [...] nebylo záhodno, aby například Sintové tábořili vedle Rromů. [...] To byla krvavá válka, na nože [...] a nyní, díky evangeliu jsme všichni pohromadě.*“⁸⁴ Podobných příkladů týkajících se poklidného soužití jednotlivých skupin na shromážděních uvádějí „letniční“ mnoho, avšak o jiných kontaktech, které by mezi sebou udržovali, se již téměř nezmiňují. Jen okrajově upozorňují na výjimečné sňatky mezi příslušníky jednotlivých skupin. Vzhledem k četnosti výše uvedených příkladů je vysoce pravděpodobné, že kdyby docházelo k nějaké výraznější sociální mobilitě mezi skupinami, byly by tyto případy také patřičně vyzdvihovány.

Ani deklarovaná podpora vzdělávání se na první pohled nikterak neprojevuje. Děti mají ve škole vysoké procento absencí, neboť je tam rodiče kvůli konfliktům s učiteli, většinou plynoucím z jazykových nedorozumění, odmítají posílat. Na druhý stupeň základní školy, který je mimo čtvrt, dochází ještě méně dětí,⁸⁵ dívky téměř vůbec.⁸⁶ Nezdá se tedy, že by se „letniční“ z vlastní iniciativy snažili problémy se vzdáváním řešit, v tomto ohledu naopak aktivně působí Sdružení gitanských žen. Pokud dochází ke zvyšování gramotnosti, pak to bývá spíše ojedinělá záležitost v případě jednotlivců, mužů, kteří se rozhodli pro dráhu pastorů, či žen, které však motivuje Sdružení, nikoli však kvůli studiu Bible, ale spíše z praktických důvodů, aby si mohly samy vyplňovat různé formuláře sociálních dávek, atp.⁸⁷

80 Příslušníci letničních církví sami sebe nazývají křesťany.

81 Glize, 1988, s. 43

82 Jiménez, 1981, s. 17-18 a 23

83 Výpověď pastora (La Croix 1/09/87) in: Glize, 1988, s. 38

84 Leblon, 2003, s. 130

85 Ve Francii je povinná školní docházka pouze do dvanácti let.

86 Terénní deník K.D., 18.10.2004, informátorka M.B. (31 let)

87 Terénní deník K.D., 20.10.2004, informátorka D.S. (38 let)

3.3. Důsledky

Změny plynoucí z působení letniční církve v gitanských komunitách se na první pohled nezdají tak velké, aby měly samy o sobě přinášet nějaké zásadnější důsledky. Učení letniční církve se plně adaptovalo na kontext gitanské kultury a zachovává její centrální hodnoty, pouze je v některých případech mírně upravuje. Univerzum letničních Gitanů zůstává téměř shodné s tím tradičním, je tedy s podivem, že mezi oběma světy vzniká propast. Ta není výsledkem jejich reálné odlišnosti, nýbrž toho, že jsou za odlišné považovány a jsou tak popisovány. Vyplývá z odlišného pojetí identity letničních a katolických Gitanů. Zatímco „katoličtí“ staví identitu na tradici, „letniční“ na jejím odmítání. Vzniká pak dojem existence dvou naprosto odlišných světů, které se pak odlišnými skutečně stávají, neboť nejsou vzájemně sdíleny. Tradiční mechanismy sociální kontroly udržující v komunitách sociální smír pak přestávají plnit svou roli, fungují pouze v rámci obou dvou „subkomunit“, nikoli však mezi nimi. Vzhledem k tomu, že se vytrácejí příležitosti k udržování, obnovování a vytváření sociálních vazeb, dochází k jejich vzájemné izolaci, která je ještě posilována pojetím vlastní výlučnosti letničních Gitanů. To pak vede ke konfliktům mezi oběma tábory, neboť neexistují mechanismy, které by tyto konflikty řešily, tím spíše, že kontrolní mechanismy majoritní společnosti ani jedna ze stran neuznává.

Vedle toho „letniční“ svou teorií o vyvoleném lidu podporují tradiční uzavřenost gitanské společnosti vůči majoritě. Nastolená tendence postupnému otvírání se většinovému světu a jisté modernizace, i když v rámci tradice, u katolických Gitanů projevující se mimo jiné ve snahách aktivně řešit problémy spojené se sociálním vyloučením či jisté „emancipací“ žen, byla v určitém smyslu zastavena. „Letniční“ s tímto světem, světem teď a tady, který je ani neuznává a opovrhne jimi, a který ztotožňují se světem majority, nechtějí nic mít, důležitý svět je ten, který nastane s příchodem Krista. Necítí tedy potřebu integrovat se do něj, ale naopak se od něj distancují. Tím se však dostávají do ještě větší izolace a posilují negativní pohled na příslušníky majority, což může být rovněž potencionálním zdrojem konfliktů.

4. Závěr

Letniční církve klade důraz na obnovu původní církve, která by byla očištěna od dogmat a tradic, jež ji vzdálily Písmu. Obrácení se na pravou víru je v této souvislosti letničními Gitany vnímáno jako hluboká změna jejich života, která je popisována jako opuštění tradice. Ta však pro katolické Gitany představuje něco téměř posvátného, svou identitu stavějí právě na jejím základě. Proto je pro ně odmítání tradice „letničními“ něčím zcela nepřijatelným.

Jak se však ukázalo, k proklamovaným radikálním změnám kultury a způsobu života u „letničních“ nedochází. Základní prvky gitanské kultury (jako je hodnota rodiny, úcta, čest, ale i tradiční uzavřenost vůči okolnímu světu) zůstávají ve své podstatě zachovány, pouze jsou v některých případech mírně modifikovány (postavení ženy, násilné mechanismy při řešení konfliktů, atp.). Avšak ani tyto mírné změny nejsou zcela obecným jevem.

Přestože svět letničních Gitanů zůstává téměř shodný s tím tradičním, různá pojetí sebe-identifikace obou skupin působí v komunitách problémy, neboť každá ze stran prožívá svůj svět odděleně a vytrácí se tak přirozené vazby mezi nimi.

Působení církve však nepřispívá pouze k izolaci letničních od katolických Gitanů, nýbrž i od majoritní společnosti. Na rozdíl od těch katolických, u kterých je v poslední době možné pozorovat jisté integrační tendence, „letniční“ se uzavírají do sebe, což je ještě umocňováno pojetím sebe sama jako Bohem vyvolaného lidu.

Bibliografie

- Andrianarivony, H.: Hnutí slova víry. Bakalářská práce. Harvest International Bible University. Liberec 1998.
- Cantón Delgado, M.: Croyances protestantes stratégies gitanes. *Études Tsiganes* 20, 2004, s. 88-106
- Dvořáková, H.: Romské poutě a svatá Sára. *Dingir* 7, březen 2004, s. 16-17
- Gay y Blasco, P.: Être une vraie femme gitane. *Études Tsiganes* 10, 2/1997, s. 29-46
- Glize, R.: Pentectistes, catholiques, aspects des pratiques religieuses. *Études Tsiganes* 34, 1988, č.2, s. 35-43
- Jiménez, R.A.: Llamamiento de Dios al pueblo gitano. Jerez de la Frontera 1981.
- Liégeois, J-P.: Rómovia, Cigáni, kočovníci. Bratislava 1997.
- Leblon, B.: Le livre des Gitans de Perpignan. Paris 2003.
- Loiseau, G.: Pentectisme, ethnocentrisme et ethnicité tsigane. *Études Tsiganes* 20, 2004, s. 107-125
- Marushiakova, E., Popov, V.: Gypsies (Roma) in Bulgaria. Frankfurt am Main, Berlin, Bern, New York, Paris, Wien 1997.
- Meyer, J.: La mission évangélique tsigane. *Monde Gitan* 81-82, 1991, s. 135-140
- Paden, W. E.: Bádání o posvátnu. Náboženství ve spektru interpretací. Brno 2002.
- Postolle, A.: Saintes-Maries-de-la-Mer (France). Kolébka romského křesťanství nebo usurpace provenzálské pouť? *Romano džaniben* 5, 1998, č. 1-2, s. 50-62

Remeš, P.: Hnutí obnovy v duchu svatém. Dingir 2, září-listopad 1999, s. 14-19

R., Lisa: Què és ser gitano a l'alba del segle XXI? Diploma d'Estudis Aprofundits. Universitat de Perpinyà. Centre de recerques i d'estudis catalans 1998.

Smith, J. Z.: The Harpercollins Dictionary of Religion. New York 1995.

Sociální a kulturní antropologie. Kol. autorů. Praha 2000.

Šebová, B.: Terénní výzkum, Identita. Praha 2005. Nепublikováno.

Štampach, O. I.: Malý přehled náboženství. Praha 1992.

Unger, J.: Islám a sekularizace. Dingir 5, 2002, č. 1, s. 2-4

Velký sociologický slovník. Praha 1996

http://perso.orange.fr/cultures.tsiganes/cultures_tsiganes/religion_p8_pentecot.htm1996

http://fr.wikipedia.org/wiki/Vie_et_Lumi%C3%A8re

Zusammenfassung

Kristina Dienstbierová: Einfluss der Pfingstlerbewegung auf katalanische Gitano-Gemeinschaften in Südfrankreich

Die Pfingstlerbewegung, ursprünglich aus den USA stammend, entdeckte in den 50-er Jahren des vorigen Jahrhunderts in Frankreich die Roma als begeisterte Mitglieder. Diese wiederum schätzen an der charismatischen Kirche die Möglichkeit, verschiedene zerstrittene Gruppen zu einigen und sich einen Ausweg aus Isolation und Alkoholismus zu verschaffen. Im klassischen, dh. katholischen kirchlichen Leben partizipieren sie nur an Tauf- und Bestattungszeremonien, sonst herrschen eigene, traditionelle Formen vor. Zu diesen gehören die Vorschriften der rituellen Reinheit, verbunden mit einer internen Strukturierung von Gruppen, eine Jenseitsvorstellung mit Konsequenzen für das Leben im Diesseits wie z.B. Taufrituale zum Schutz des Neugeborenen und Vorsichtsmaßnahmen gegenüber Totengeistern und Abstand zu den Verstorbenen sowie ein ausgeprägter Marienkult als Personifizierungsträger.

Außer gängiger Übergangsrituale wie Taufe, Hochzeit und Bestattung gibt es auch regelmäßige Rituale wie Allerheiligen oder Wallfahrten, die zur Festigung lokaler Identitäten und zur weiter reichenden sozialen Kontakten und zur Sozialkontrolle dienen. Die wichtigsten Identitätsmerkmale sind die katalanische Sprache mit Roma-spezifischen Eigenheiten, der rituelle Keuschheitsbeweis „dikló“, aber auch die Lebensweise als solche. Auch Respekt zu Eltern und Verstorbenen und zur Jungfrau Maria gehören dazu.

Zu den Änderungen unter Einfluss der Pfingstlerbewegung, die von den nicht bekehrten Gitanos wahr genommen werden, zählen mangelnder Respekt zu den Eltern und Verstorbenen, Misstrauen gegenüber der Taufinstitution, dem Marienkult und Wallfahrten, sodann auch der Rückgang von Alkoholmissbrauch, Eifer, Sparsamkeit und eine Berufung auf das gemein Menschliche. Die Bekehrten betonen eine Hinwendung zu Gott, zu einer neuen normativen Instanz, der Bibel, und zu den wöchentlichen Zusammenkünften.

Bei genauerem Hinschauen geht es bei den Änderungen eher um Tendenzen. Die Gottesdienste werden unregelmäßig besucht, einige magische Rituale werden bewahrt, mit dem Besuch verstorbener Verwandten wird nach wie vor gerechnet, und auch die Keuschheitszeremonie wird eingehalten. Männer hören nicht ganz auf, ihre Frauen zu schlagen, Alkoholkonsum und Schlägereien existieren immer noch. Nur manche Mitglieder der Pfingstlerbewegung, vor Allem die im Verein der Gitana-Frauen organisierten, sind nicht mehr so misstrauisch bis ablehnend gegenüber den als Huren empfundenen Mehrheitsangehörigen, andere sind in dieser Hinsicht unbeleckt von der Pfingstlerlehre. Auch der Schulbesuch wird nicht ganz so ernst genommen. Zusammengefasst entstanden so zwei Gitano-Gruppen mit insgesamt ähnlichem Lebensstil, aber unterschiedlicher Rhetorik hinsichtlich Anerkennung von Tradition bzw. Moderne.

Peter Wagner

Romano džaniben – řilaj 2008

Časopis romistických studiř

Tento řasopis vychází díky finanční podpoře Ministerstva kultury České republiky.

Publikace byla financována hlavnřím městem Praha z Celoměstských programů na podporu aktivit národnostních menšin na územřím hl. m. Praky pro rok 2008.

Toto říslo je výstupem z výzkumného záměru ř. MSM 0021620825
na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze

Projekt byl podpořen z prostředků Nadačního fondu obětř holocaustu.

Vydává Romano džaniben
Ondříčková 33, 130 00 Praha 3
tel.: 222 715 947, e-mail: dzaniben@email.cz, www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300
Šěfredaktor: Peter Wagner
Výkonné redaktorky: Lada Viková a Helena Sadřlková
Technická redaktorka: Eva Zdařilová

Recenzovali: doc. PhDr. Jiřř Nekvapil, CSc.
a Ass. Prof. Mag. Dr. Dieter Halwachs

Sazba: Petr Teichman
Tisk: PBtisk, Příbram
Produkci zajiřřřuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Plavecká 14, 128 00 Praha 2
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz
Náklad: 600 ks

Doporučená cena: 160 Kč
Roční předplatné: 320 Kč (včetně poštovného a balného)
ISSN 1210-8545

Evidenční říslo podle tiskového zákona: MK řR E 6882

Nevyřřádané rukopisy a fotografie se nevracejř. Obsah zveřejněných polemických řlánků
nemusř být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno

Ředitelstvřím pošt Praha ř.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.